

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й
ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ ПРОФ. Є. ПЕТУХОВА**

**ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВЗАЄМОДІЇ ЗАСОБАМИ
РЕЖИСЕРСЬКИХ ІГОР**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 231 групи
Спеціальності 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми 012 Дошкільна освіта
Ткачук Вікторія Юріївна
Керівник канд. психол. наук,
ст.викладач Фоміна І.С.
Рецензент: Фурман О.А.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичний аналіз проблеми взаємодії дітей старшого дошкільного віку	5
1.1. Погляди науковців на творчу гру як соціальний чинник розвитку особистості	5
1.2. Міжособистісна взаємодія старших дошкільників у грі.....	9
РОЗДІЛ 2. Прикладні аспекти формування в дітей старшого дошкільного віку здатності до взаємодії	12
2.1. Визначення рівня ігрової компетентності старших дошкільників.....	12
2.2. Педагогічні умови формування здатності до взаємодії дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.....	19
ВИСНОВКИ	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	25
ДОДАТКИ	27
Додаток А. Методичні рекомендації щодо організації та проведення режисерської гри «Чарівники».....	27
Додаток Б. Кодекс академічної доброчесності.....	28

ВСТУП

Зміни соціально-економічних умов в житті суспільства, дефіцит культури спілкування і взаємин створюють певні труднощі у формуванні соціальних орієнтацій дитини дошкільного віку. У зв'язку з цим сучасні тенденції педагогічної науки націлені на розвиток комунікативної компетентності особистості.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що пріоритетним завданням системи дошкільної освіти визначено розвиток творчих здібностей особистості дитини та набуття нею соціального досвіду. Проте останнім часом у системі дошкільної освіти домінує тенденція до надання пріоритету навчальній діяльності дітей, проте недостатньо уваги приділяється суто дитячим видам діяльності. Це призводить до гальмування формування творчої ініціативи особистості.

Ігрова діяльність є дієвим засобом соціалізації дошкільника, засвоєння їм морального сенсу взаємодії з оточуючим світом. Беручи на себе певну роль в грі дитина набуває досвід спілкування з однолітками, який згодом проектує поведінку в соціальній взаємодії з іншими людьми.

Проблемі взаємодії дітей дошкільного віку з однолітками присвячено психолого-педагогічні дослідження Г.М.Андрєєвої, Р.С.Буре, Я.Л. Коломінського, М. І. Лісіної, Б. Ф. Ломова, О.М.Леонтєва, В.М. Мясищева, Д.В. Менджерицкої, М.М. Обозова, А.П.Усової, Г.П. Щедровицького, С.Г. Якобсона.

Найбільш сензитивним періодом формування позитивної ігрової взаємодії з однолітками є старший дошкільний вік. Свідченням зростаючої потреби в спілкуванні з однолітками є прагнення до спільних дій в грі, суб'єктне ставлення до однолітків як до партнерів по спільній діяльності, виокремлення елементів співпраці в грі, бажання

прийняти на себе та виконати роль в грі, передаючи способи соціальних відносин дорослих.

Окреслені аспекти вимагають розширеного вивчення для соціального розвитку дошкільника.

Актуальність цієї проблеми зумовила вибір теми дослідження - **«Формування здатності до взаємодії засобами режисерських ігор»**

Об'єкт дослідження – ігрова та комунікативна діяльність дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування здатності до взаємодії дітей старшого дошкільного віку під час режисерських ігор.

Мета дослідження – на основі аналізу проблеми взаємодії дітей старшого дошкільного віку виявити та схарактеризувати педагогічні умови формування здатності до взаємодії дітей старшого дошкільного віку під час режисерських ігор.

Завдання дослідження:

1. Розглянути та узагальнити погляди науковців на творчу гру як соціальний чинник розвитку особистості.
2. Схарактеризувати особливості міжособистісної взаємодії старших дошкільників у грі.
3. Виявити рівень сформованості ігрової компетентності в старших дошкільників.
4. Визначити педагогічні умови формування здатності до взаємодії дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності

Для розв'язання поставлених завдань були застосовані **методи дослідження:** аналіз психолого-педагогічної й методичної літератури з обраної проблеми; вивчення нормативних документів та передового педагогічного досвіду з проблеми формування соціальних навичок дошкільників.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

Теоретичний аналіз проблеми взаємодії дітей старшого дошкільного віку

1.1. Погляди науковців на творчу гру як соціальний чинник розвитку особистості

Вікові особливості розвитку визначають основну лінію соціалізації дошкільників. До неї відноситься ігрова діяльність, через яку дитина відтворює систему соціальних відносин в суспільстві. Д.Б Ельконін зазначає, що гра – це спосіб освоєння соціальної дійсності, в якій реалізується зв'язок дитини з суспільством. На думку науковця, через участь в іграх дитина опановує соціальні ролі, різні моделі поведінки, загальнолюдські цінності. Високий рівень розвитку гри, зокрема, творчої, впливає на ефективність процесу соціалізації [7].

Тим часом, культура ігор та ігрова культура в сучасному світі втрачає свої позиції. Дитинство втрачає сенс унікального вікового періоду, де справжнім джерелом розвитку є живе спілкування і гра. На жаль, гра сучасної дитини істотно відрізняється від тієї гри, яку описував свого часу Д.Б. Ельконін. Зараз діти вибирають і називають ролі рідко, гра відрізняється одноманітністю, обмеженістю сюжету, ролі представників різних професій практично відсутні; немає повноцінного сюжету, логічно розвивається і відображає певну сторону соціальної дійсності [12].

Рушійною силою розвитку міжособистісних відносин в грі, по думку Н. В. Краснощекова, є те, що в ній природна потреба дитини до спілкування стикається з невмінням контактувати і узгоджувати свої дії з діями партнерів по спілкуванню [5, с 14].

Виникає внутрішня боротьба, конфліктність протиріч, і в результаті неї діти для того, щоб залишитися рівноправними членами ігрового колективу вчать поступатися, відмовлятися від особистих інтересів і бажань заради спільного інтересу, що формує основу для розвитку міжособистісних відносин.

На думку В. С. Мухіної позитивні якості дітей, проявлені в грі, є основою для формування дружніх відносин, в яких розвиваються такі якості особистості дітей, як доброта, терплячість, сміливість, вміння вирішувати конфлікти [4].

У групі однолітків формується певну громадську думку, взаємна оцінка, яка має великий вплив на розвитку дитини. Взаємовідносини дошкільників формуються в ігровій діяльності як провідної діяльності в дошкільному віці. Л. С. Виготський звертає увагу на неповторну специфіку дошкільної гри, яка полягає в тому, що, з одного боку, в грі дитина має волю і самостійність. З іншого боку, відзначається суворе підпорядкування правилам. Таке підпорядкування правилам відбувається в тому випадку, коли вони не нав'язані ззовні дорослим, а випливають зі змісту гри, її завдань і коли їх виконання представляє для дитини інтерес, і він готовий виконувати і дотримуватися цих правил, оскільки від них залежить хід гри і її особливості [8, с. 56].

Вважається, що в сюжетно-рольовій грі створюються сприятливі умови для розвитку міжособистісних взаємин дітей. Оскільки гра дозволяє дітям самостійно використовувати різні форми спілкування, в грі наявні у дітей симпатії поступово заглиблюються, переростаючи у взаємну прихильність. У міжособистісних відносинах відбувається процес розвитку навичок самопізнання, самооцінки для дитини. Він починає глибше розуміти себе, свою особистість і відбувається це саме через ставлення до інших дітей, що є більш високим рівнем у порівнянні з більш молодшим віком, в якому розуміння своїх можливостей здійснюється через практичну діяльність.

Становлення особистості дітей відбувається не ізольовано від суспільства, а в умовах взаємодії з навколишнім середовищем. Тому процес спілкування і міжособистісних відносин нерозривно пов'язані один з одним. При вивченні міжособистісних відносин, необхідно розібратися, що має на увазі під собою поняття спілкування. М. І. Лісіна дає визначення спілкуванню як узгодженій взаємодії кількох людей, об'єднаних спільною метою [13].

В. Н. Мясищев пише, що спілкування є системою виборчих зв'язків людини з іншими людьми [15].

Г. М. Андреева зазначає зв'язок міжособистісних відносин з різними видами суспільних відносин. Але все ж, вони відрізняються від суспільних відносин. Їх характерною рисою емоційна основа, так як відносини виникають з появою визначених почуттів людей по відношенню один до одного [3].

Говорячи про співвідношення таких понять як «спілкування» і

«Міжособистісні відносини», необхідно пам'ятати, що перше поняття є ширшою категорією, ніж друге. Тому міжособистісні відносини слід розглядати як мотиваційну основу спілкування і взаємодії людей.

Розуміння гри як діяльності, визначеної соціальними умовами, лежить в основі багатьох досліджень сучасних прогресивних зарубіжних вчених: А. Валлон, І. Лаунер, Р. Пфютце, Н. Хрістензен. Про соціальний розвиток дошкільників у грі говорять результати досліджень О.Л. Ведьмедь, Н.П. Дубрікової, Ю.Н. Косенко та інших. Накопичення дитиною соціального досвіду можливе як самостійно, так і під керівництвом дорослих. Успішність цього процесу впливає на розкриття вікового потенціалу, на адаптацію до навчальної діяльності в школі, а згодом – на якість дорослого життя. З цього випливає, що саме в дошкільному віці закладаються основи соціальної зрілості

(компетентності) дитини, визначаючи траєкторії розвитку та успішної адаптації в мінливому соціумі.

Як вважають Т.Н. Доронова, О.А. Карабанова, Е.В. Соловйова, можна виділити дві позиції в розумінні природи, змісту та ролі гри. Згідно з першою позицією, гра – це інстинктивно-біологічна по своїй природі діяльність, яка в особливій символічній формі виражає вроджені потяги дитини, що витісняються жорстким тиском суспільства, антагоністично налаштованого по відношенню до нього і блокуючого можливості його вільного самовираження (А. Фрейд, В.Штерн). Цей підхід акцентував протистояння суспільства і особистості, суспільства і дитини, і гра в даному випадку є формою захисної поведінки.

Друга позиція зводиться до того, що гра розуміється як найважливіша і надзвичайно ефективна в дошкільному віці форма соціалізації дитини, що забезпечує освоєння світу людських відносин (Л.С.Виготський, А.Н. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Д. Б. Ельконін). Вона містить «ідеальну форму» (Д. Б. Ельконін), зразок – еталон майбутнього дорослого життя в зрозумілій і доступній для наслідування дитиною формі. Гра в цьому випадку не роз'єднує, а об'єднує «світ дорослих» і «світ дітей», забезпечуючи створення умов для психічного розвитку і дорослішання, підготовки дитини до майбутнього життя [6].

У науково-методичній літературі представлено ідеї щодо впливу на формування соціальної компетентності сюжетно-рольових та режисерських ігор. Остання розглядається як окремий вид творчих ігор, що виникає у старшому дошкільному віці (шостий рік життя). Характеризується цей вид ігор тим, що дитина сама вигадує сюжет гри, обладнання серед предмети – замітники, ролі, які сама ж і виконує.

Таким чином, протягом дошкільного дитинства форми і види ігор змінюються і ускладнюються. Спочатку це найпростіші маніпуляції з предметами і ознайомлення з їх функціональними можливостями і соціальним призначенням. Починаючи з другого року життя мова йде

вже про відображення найпростіших побутових сюжетів. В старшому дошкільному віці домінуючу позицію займають сюжетно-рольові ігри з правилами, розгорнуті гри режисерського типу, самостійні дидактичні ігри.

Педагогам необхідно відійти від нав'язування дітям формальних прийомів і навичок гри, догматичної диктовки її теми і умов, розподіл ролей.

Приходячи до висновку, що соціалізація дошкільника здійснюється через гру, слід акцентувати увагу на тому моменті, що цей процес починається і відбувається в дитячому саду в ході цілеспрямованого педагогічно організованого виховання.

Отже, вплив ігрової діяльності на соціалізацію дітей дошкільного віку велике і набуває все більш важливе і багатопланове значення.

1.2. Міжособистісна взаємодія старших дошкільників у грі

Проблема становлення міжособистісних відносин дітей дошкільного віку є актуальною і привертає увагу багатьох фахівців, оскільки своєрідність їх розвитку відбивається на соціальному самопочутті дошкільнят і позначається на процесі соціальної адаптації. Дошкільний вік виступає як період життя, в ході якого інтенсивно формуються дитячі взаємини. У дітей з'являється стійкий інтерес до спільної діяльності, підвищується активність і самостійність – важливі передумови організованого поведінки.

Закон України «Про дошкільну освіту» наголошує на важливості «формування особистості дитини, розвиток її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду» [10].

Провідним видом діяльності у дошкільному віці є гра [20, с. 276]. Проте не будь-яка гра, а саме творча, при якій розвивається вміння підпорядковувати свої бажання логіці сюжету і правилам гри.

Відбувається засвоєння правил та норм суспільної поведінки та опанування правил партнерської взаємодії. Творчі ігри, зокрема режисерські володіють найбільшим потенціалом для соціалізації дитини дошкільного віку.

На шостому році життя дитини роль творчої гри стає центром гри. Дошкільники демонструють здатність гнучко переходити від однієї ролі до іншої. При цьому проявляється здатність не просто умовно програвати дії, а обов'язково взаємодіяти і іншими дітьми через слова, рухи, міміку. Новоутворення є здатність самостійно підпорядковувати власну поведінку загальним правилам взаємодії.

На шостому році життя дитина вміє усвідомлювати певні сюжетні події, відчувати їх вплив на партнера по взаємодії, вибудовувати певні ігрову послідовність. У таких іграх засвоюються форми спілкування з іншими дітьми. Розвиток ігрової діяльності впливає на успішне оволодіння дітьми навичок партнерської взаємодії [17, с. 28].

У оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти розвиток комунікативної сфери визначено як один із пріоритетних напрямків роботи педагога.

Формування готовності до взаємодії у дітей старшого дошкільного віку відбувається в основному під час участі в сюжетно-рольових іграх. Адже ігри цього вікового періоду набувають якості колективної, діти активно грають разом.

Рольова гра можлива, по-перше – на рівні рольових взаємин (наприклад: продавець – покупець; лікар – хворий; вчитель – учень тощо). По-друге – на рівні домовленостей про сюжет, умови, правила гри.

Ігрове співробітництво набуває домінуючого вигляду та змістовного наповнення різних видів діяльності. Діти повинні узгоджувати свої дії та враховувати активність інших учасників гри для

досягнення загального результату. Отже, рольова гра є реальною практикою взаємодії дітей дошкільного віку.

Режисерська гра розглядається як окремий вид самостійних ігор дітей, має формат розгорнутої рольової гри. Існує погляд науковців-дослідників, які вважають режисерську гру першою сходинкою на шляху до оволодіння сюжетно-рольовими іграми [17, с. 29].

Л. Виготський у своїх дослідженнях висловив думку щодо потенціалу сюжетно-рольових та режисерських ігор. Він звернув увагу на те, що вони створюють умови для розвитку у дошкільників фантазії, творчості [8].

Під час режисерських ігор відбувається засвоєння норм комунікативної поведінки, діти опановують навички взаємодії із однолітками. Дитяча гра передбачає «розвиток творчих здібностей, самостійності, ініціативності, організованості в ігровій діяльності та формування стійкого інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому» [17, с. 31].

РОЗДІЛ 2.

Прикладні аспекти формування в дітей старшого дошкільного віку здатності до взаємодії

2.1. Визначення рівня ігрової компетентності старших дошкільників

З метою визначення рівня сформованості ігрової компетентності в старших дошкільників було розроблено комплекс діагностичних завдань. Проведено дослідження у ЗДО «Буратіно» с. Ольгине, Горностаївського району, Херсонської області.

У дослідженні взяли участь 16 осіб – 8 дівчаток, 8 хлопців.

Для діагностики було використано комплекс завдань, досліджувалися певні уміння дітей в контексті вимог програми «Дитина» [9].

Проведенню діагностики передував аналіз програми, в якій зазначено, що діти, народжені після 2010 року (покоління «альфа») мають певні емоційні та інтелектуальні особливості. В програмі наголошується на важливості облаштування в ЗДО освітньо-розвивального ігрового середовища, що ефективно впливає на активізацію взаємодії учасників освітнього процесу. Мова йде про «підтримку ініціативи дітей та надання їм свободи для творчого самовираження» [5, с. 15].

Розділ «Екопростір розвитку дитини» інтегрований і спрямовує на формування в дітей цілісного уявлення про взаємозв'язки предметного, природного та соціального світу.

Під час обстеження дітей було враховано основні принципи: створення умов для розкриття певних знань, максимальна реалізація навичок дитини, спрямованість на підвищення результативності освітнього процесу

Досліджувалася освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку. А саме:

1. Уміння творчо відобразити у грі діяльність та взаємини дорослих, прагнення урізноманітнити сюжет гри власними ідеями та пропозиціями.

Якісна характеристика рівнів сформованості ігрової компетентності:

Високий рівень (3 бали) – дитина вміє експериментувати в предметному довкіллі, виявляти елементи винахідництва, використовуючи предмети-замінники, вміє творчо відобразити у грі діяльність та взаємини дорослих, урізноманітнює сюжет гри;

Середній рівень (2 бали) – майже не виявляє винахідництва, використовує предмети – замінники за зразком інших дітей, відображає у грі власний життєвий досвід;

Низький рівень (1 бал) – не вміє експериментувати й виявляти елементи взаємодії, відображає у грі взаємини за спонуканням дорослого.

Обладнання: предмети-замінники (картонні коробки, пластикові пляшки, різнокольорові хустинки, гумові кульки, маски, фольга)

Методика обстеження: дітям пропонується організувати подорож у казкове королівство, визначитись із видом транспорту, подарунками для жителів, оформити представлення своєї команди.

2. Уміння дотримуватися ігрового партнерства та рольових способів поведінки, норм спілкування у процесі гри.

Якісна характеристика рівнів сформованості ігрової компетентності:

Високий рівень (3 бали) – під час гри дитина вмiє виявляти активність у взаємодії, впевнено демонструє норми поведінки, пропонує власні ідеї до змісту гри;

Середній рівень (2 бали) – дитина повторює дії інших дітей, відповідає на пропозиції партнерів, проте власних ідей не висуває, керується підказками дорослого або інших дітей ;

Низький рівень (1 бал) – дитина майже не виявляє самодіяльності, згадує лише відомі сюжети ігор, у взаємодії не йде на компроміси, інколи є ініціатором конфліктної ситуації.

Обладнання: атрибути до оформлення «Куточку для гри»

Методика обстеження: дітям пропонується спочатку розробити план а потім власноруч облаштувати місце для творчих ігор, із розміщенням в ньому різних предметів-замінників, костюмів для казкових персонажів, які «живуть» «Чарівному ігровому куточку».

3. Свідоме ставлення до гри з однолітками, отримання радості та задоволення від гри.

Якісна характеристика рівнів сформованості ігрової компетентності:

Високий рівень (3 бали) – дитина виявляє високий рівень свідомого ставлення до гри з однолітками, отримує радість та задоволення від гри, може пояснити свої дії, чітко виражає своє позитивне ставлення до гри з однолітками;

Середній рівень (2 бали) – дитина радіє від гри в залежності від своїх уподобань, не завжди виразно виражає своє позитивне ставлення до гри з однолітками, користується підказками дорослого та інших дітей;

Низький рівень (1 бал) – у більшості випадків прагне усамітнення, неохоче вступає у взаємодію з іншими дітьми, не виявляє радості від гри, майже не висуває ідей щодо партнерства у грі, не отримує позитивних емоцій від гри.

Обладнання: тематичні картини «Дитячі ігри», предмети для наслідування сюжетів та власних дій.

Методика обстеження: вихователь пропонує дітям розглянути картину, розповісти про свої емоції та враження від сюжету, спробувати відтворити такі ж дії із своїми однолітками. Звертається із запитаннями та пропозиціями: Який задум гри на твою думку? Цікаво дітям гратися разом? Які емоції відчують діти? Хочеш свій варіант розіграти із друзями?

4. Уміння за досягати домовленості, організовувати злагоджену взаємодію з однолітками як самотійно, так і за сприяння дорослого.

Перераховані параметри відображені в якісну характеристику рівнів сформованості ігрової компетентності:

Високий рівень (3 бали) – дитина діє самотійно, впевнено, легко налагоджує дружні взаємини з однолітками;

Середній рівень (2 бали) – дитина діє правильно, але з допомогою дорослого, завдання виконує частково, реагує на пропозиції спільних дій, проте малоактивна;

Низький рівень (1 бал) – дитина майже не реагує на пропозиції щодо спільних ігрових дій, не володіє ситуацією, швидко дистанціюється від інших учасників взаємодії, інколи провокує конфлікти.

Обладнання: іграшки, предмети-замінники, телефон, «Чарівна скринька бажань», олівці та фломастери для виготовлення малюнків, книжки із наліпками для виконання спільних творчих завдань.

Методика обстеження: дітям пропонується пограти у режисерські ігри «Подарунок для моїх друзів», «Зателефонуй Чарівнику», «Шукаємо скарби за схемою», «Лист казковим героям».

Отримані результати діагностики представлено у таблицях 2.1., 2.2., 2.3.

Таблиця 2.1

Результати діагностики рівнів сформованості ігрової компетентності

№	П.І.	Діагностичне завдання № 1		Діагностичне завдання № 2		Діагностичне завдання № 3		Діагностичне завдання № 4	
		бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень
1.	Ірина Д.	2	С	2	С	3	В	2	С
2.	Яна М.	1	Н	2	С	2	С	1	Н
3.	Крістіна М.	1	Н	1	Н	2	С	2	С
4.	Анастасія Т.	2	С	2	С	2	С	1	Н
5.	Денис Д.	2	С	2	С	2	С	1	Н
6.	Павло С.	2	С	3	В	2	С	2	с
7.	Гліб К.	1	Н	2	С	3	В	2	С
8.	Ігор У.	2	С	2	С	1	Н	1	Н
9.	Олег Л.	2	С	1	Н	2	С	2	С
10.	Леонід Ш.	1	Н	2	С	2	С	2	С
11	Юрій Ц.	1	Н	2	С	2	С	1	Н
12	Іван Ч.	2	С	2	С	3	В	2	С
13	Катерина В.	2	С	2	С	2	С	1	Н
14	Яна П.	2	С	3	В	2	С	1	Н

15	Марія Г.	2	С	2	С	2	С	2	С
16	Оксана В.	1	Н	2	С	1	Н	2	С
Середній показник		1,6	Н	2	С	2	С	1,5	Н

Таблиця 2.2.

№	Ім'я дитини	Діагностичні завдання				Загальна кількість балів	Рівень
1	Ірина Д.	2	2	3	2	9	середній
2	Яна М.	1	2	2	1	6	низький
3	Крістіна М.	1	1	2	2	6	низький
4	Анастасія Т.	2	2	2	1	7	низький
5	Денис Д.	2	2	2	1	7	низький
6	Павло С.	2	3	2	2	9	середній
7	Гліб К.	1	2	3	2	8	середній
8	Ігор У	2	2	1	1	6	низький
9	Олег Л.	2	1	2	2	7	низький
10	Леонід Ш.	1	2	2	1	6	низький
11	Юрій Ц.	1	2	2	1	6	високий
12	Іван Ч.	2	2	3	2	9	середній
13	Катерина В.	2	2	2	1	7	низький
14	Яна П.	2	3	2	1	8	середній
15	Марія Г.	2	2	2	2	8	середній
16	Оксана В.	1	2	1	2	6	низький

Із 16 осіб, задіяних у діагностиці, лише одна дитина продемонструвала високий рівень; 6 осіб – середній, усі останні учасники педагогічного експерименту віднесено до низького рівня. Вони майже не реагують на пропозиції щодо спільних ігрових дій, швидко дистанціюється від інших учасників взаємодії, інколи провокують конфлікти.

Таблиця 2.3.

Частотний аналіз показників сформованості ігрової компетентності

Види діяльності	Рівні					
	високий		середній		низький	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Діагностичне завдання № 1	-	%	10	62,5%	6	37,5%
Діагностичне завдання № 2	2	12,5%	12	75%	2	12,5%
Діагностичне завдання № 3	3	18,7%	11	68,8%	2	12,5%
Діагностичне завдання № 4	-	%	9	56,2%	7	43,8%

На основі проведеної діагностики можна зробити наступний висновок. Переважають середній та низький рівні сформованості ігрової компетентності (низький рівень – 8 %, середній рівень – 65,5%, низький рівень – 26,5%). Міжособистісне спілкування із однолітками характеризується вибірковістю та статевою диференціацією.

Суттєву допомогу в даному випадку може надати організована спільна ігрова діяльність дітей.

2.2. Педагогічні умови формування здатності до взаємодії в дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності

Гра є емоційно привабливою формою творчої самореалізації дитини, що виражається в індивідуальному проживанні ролей, які забезпечують доступний шлях накопичення знань про навколишню дійсність і норм соціальної взаємодії. В силу різноманітності предметного змісту ігрова діяльність надає старшим дошкільникам придбати широкий спектр знань про навколишній світ, в тому числі соціальних знань.

Завдяки емоційній привабливості ігрова діяльність формує мотиваційну сферу особистості. У зв'язку з дієвою спрямованістю, вона розвиває індивідуально - творчі здібності, навички соціальної поведінки, співпраці.

Ігрова діяльність – це «школа» соціальних почуттів, колективних навичок, яка сприяє оволодінню способами досягнення соціальної дійсності, накопичення досвіду пізнання своїх резервних можливостей, забезпечує розвиток і реалізацію потенціалу дитини як творчого суб'єкта соціальної дійсності [19].

З теоретичного аналізу літератури можна визначити педагогічні умови формування здатності до взаємодії в дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності:

- створення в закладі дошкільної освіти предметно-ігрового середовища відповідно до віку дітей;
- організація вихователем емоційно-сприятливої атмосфери в групі і усвідомлення ним важливості питання соціалізації дитини в ігровій діяльності;

- інтегрування ігор з методами і прийомами, що містять ігрову ситуацію і спрямованими на соціалізацію дітей [2, с. 112].

Розглянемо кожну умову більш детально.

У Базовому компоненті наголошується на відповідності предметно-ігрового середовища віковим, індивідуальним, психологічним і фізіологічним особливостям дітей дошкільного віку:

- предметно-просторове середовище повинно забезпечувати спілкування і спільну діяльність дітей і дорослих, рухову активність, а також можливість для усамітнення;

- розвиваюче предметно-просторове середовище повинно бути змістовним, функціонально-мобільним, варіативним, доступним, безпечним.

Поняття «розвиваюче середовище» не має однозначного, єдиного визначення і може розумітися в широкому і вузькому сенсах. Предметно-розвиваюче середовище є соціокультурним простором, що сприяє розвитку особистості дитини. Вихователь, облаштовуючи предметно-ігрове середовище відповідно до віку та особливостей дітей, стимулює їх ігрову діяльність, збагачує її, і, відповідно, впливає на соціалізацію.

Ігрове середовище є провідником знань щодо навколишнього світу і впливає на становлення соціального досвіду дитини старшого дошкільного віку.

Наступна педагогічна умова – це організація вихователем емоційно-сприятливої атмосфери в групі дитячого саду і усвідомлення ним важливості питання соціалізації дитини в ігровій діяльності. Фахівець з дошкільного виховання є безпосереднім організатором соціалізації дитини. Успішний результат цього процесу залежить від адекватної соціалізуючої позиції вихователя, його здатності створити атмосферу турботи, доброти, уваги в групі дитячого саду.

Знаючи індивідуальні особливості дітей, вихователь має можливість направляти їх соціальне становлення. Він виступає для дітей зразком поведження в суспільстві.

Вихователь в очах дітей дорослий із наявним досвідом життя, діти мають бажання пізнавати світ разом з ними. Дане положення передбачає співпрацю з дітьми, що позитивно позначається на встановленні довірчої взаємодії дитини з педагогом, і впливає на його соціальне становлення [21].

Для успішної соціалізації в грі необхідно поєднання прямих і непрямих способів впливу вихователя на ігрову діяльність дітей.

Під непрямыми способами розуміється стимулювання самостійності дітей в грі за допомогою бесід, розповідей, екскурсій.

Прямі способи використовуються у разі виникнення труднощів в ігровій діяльності дітей за допомогою особистої участі вихователя.

Якщо педагог включається в ігрову діяльність дітей, йому необхідно проявляти себе з коректно, делікатно, щоб не зруйнувати дитячу ініціативу. У грі дитина відтворює враження від навколишнього світу, тому вихователю необхідно розвивати уяву, фантазію, думки, судження, соціальний досвід дітей і спонукати їх до самостійного обмірковування задуму гри.

Остання умова – інтегрування ігор з методами і прийомами, що містять ігрову ситуацію, спрямовану на соціалізацію дітей.

Ігрова діяльність суттєво впливає на становлення особистості. Взаємодії дітей активізується за рахунок правильно організованих режисерських ігор.

Дана умова є безпосередньо спрямованою діяльністю педагога. Йдеться про безпосередню участь в процесі соціалізації дітей. Педагог може створити програму супроводу дітей в ігровій: розвиваючі ігри, вправи, тренінги, психогімнастика, малювання, бесіди.

Всі перераховані методи і прийоми мають єдину мету – розвиток у дитини старшого дошкільного віку таких якостей як здатність до співпраці, емпатія, рефлексія, толерантність тощо.

Режисерська гра за своїм характером – це відображувальна діяльність. Основне джерело, що живить її, - навколишній світ, життя і діяльність дорослих та однолітків.

Основою режисерської гри є уявна ситуація. Дитина бере на себе вигадану нею ж роль і виконує її у власній уявній обстановці.

Дитяча роль – це її ігрова позиція: вона ототожнює себе з яким-небудь героєм та діє згідно з власними уявленнями про нього. Будь-яка роль містить свої правила поведінки, взяті дитиною з навколишнього життя, запозичені з відносин в світі дорослих.

У старшому дошкільному віці сенс гри полягає в типових відносинах особи, роль якої виконує дитина, з іншими особами, ролі яких беруть на себе інші діти. В іграх з'являються рольові діалоги, за допомогою яких виражаються відносини між персонажами, встановлюється ігрова взаємодія [1, с. 56].

Таким чином, організовуючи режисерську гру, педагог повинен активно використовувати методи і прийоми навчання дітей ігрових дій.

Вплив вихователя на вибір гри, ігрові дії полягає в тому, що він підтримує інтерес до гри, розвиває ініціативу дітей, привчаючи їх замислюватися над темою гри, самостійно вибирати найбільш цікаву. Якщо гра згасає, педагог урізноманітнює її новими персонажами або ігровими діями. Досвідчений педагог нерідко сам встає на позицію дитини і бере участь в ігровій діяльності на рівних з учасниками гри.

Це зближує педагога з дітьми, і дозволять йому реалізувати поставлені завдання. Таким чином, успішне здійснення ігрової діяльності можливо при вмілому керівництві педагога, який здатний організувати режисерську гру захоплюючим процесом, в ході якої, відбувається повноцінний розвиток дитини-дошкільника.

ВИСНОВКИ

У сучасному суспільстві стає все більш очевидним соціальний запит на особистість з розвинутими комунікативними вміннями. Людина, яка здатна швидко налагодити контакт, запобігти конфлікту, адекватно виявити свої емоції та зрозуміти емоційний стан інших людей, завжди є цінністю для будь-якого колективу.

Не менш важливі такі якості в дитячому закладі. Дитина, у якої сформовані навички взаємодії, завжди в оточенні однолітків, вона здатна легко знайти спільну мову з іншими людьми.

Дитина старшого дошкільного віку вже володіє певними комунікативними вміннями: вміє слухати, висловлює свої думки і знає, як взаємодіяти з іншими дітьми.

Для набуття досвіду успішного спілкування старшому дошкільнику необхідно постійно розширювати коло свого спілкування, а також мати систематичну можливість «відпрацьовувати» свої вміння та навички через участь у різних видах діяльності, зокрема у режисерських іграх.

У процесі написання бакалаврської роботи ми дійшли таких висновків:

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що проблема ігрової діяльності багатогранна: вплив ігрової діяльності на загальний розвиток дитини досліджували Л. Виготський, С.Рубінштейн, С.Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Чепіга, мотиви ігрової діяльності вивчали Л. Виготський, С. Рубінштейн, психологію гри дітей різного віку вивчали Л. Божович, П. Гальперін, О.Запорожець, Д.Ельконін, О. Леонт'єв, Ф. Фрадкін, прояви творчих здібностей в іграх розглядала О. Усова; взаємозв'язок гри і спілкування виявляли Н.Анікеєва, М. Лісіна та ін.

2. На формування особистості дошкільника суттєво впливають взаємовідносини з іншими. За умови правильного педагогічного керівництва взаємодією, шляхом організації сумісного життя та діяльності дітей в дошкільному закладі, вони стають важливим виховним засобом. Особисті взаємовідносини найбільш яскраво виявляються під час спільної ігрової діяльності в невеликих дитячих об'єднаннях, що будуються в основному на почутті взаємної симпатії, емоційної прив'язаності.

3. Із 16 осіб, задіяних у діагностиці, лише одна дитина продемонструвала високий рівень; 6 осіб – середній, усі останні учасники педагогічного експерименту віднесено до низького рівня.

Переважають середній та низький рівні сформованості ігрової компетентності (низький рівень – 8 %, середній рівень – 65,5%, низький рівень – 26,5%). Міжособистісне спілкування із однолітками характеризується вибірковістю та статевою диференціацією.

У контексті сучасного стану дошкільної освіти, у зв'язку зі зміною тенденцій у ставленні до дитинства та до дитини надзвичайно важливим чинником має стати організація психолого-педагогічного супроводу дитини у процесі ігрової діяльності, тобто ставлення до неї не лише як до об'єкта засвоєння знань та вмінь, а й як до суб'єкта спілкування,

співпраці, дружної життєдіяльності, розширення ступенів її свободи, надання права на власний вибір.

4. Відповідно до здійсненого теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури визначено педагогічні умови формування здатності до взаємодії в дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності: створення в закладі дошкільної освіти предметно-ігрового середовища відповідно до віку дітей; організація вихователем емоційно-сприятливої атмосфери в групі і усвідомлення ним важливості питання соціалізації дитини в ігровій діяльності.

Створюючи умови для спільної гри, діяльності, об'єднуючи при цьому зусилля дітей для досягнення спільної мети, відбувається ефективне формування здатності до взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменкова В.В. Социальная психология детства: учебное пособие / В.В. Абраменкова. М.: ПЕР СЭ, 2011. 431 с.
2. Алпатова К.А. Социализация как процесс и результат взаимодействия «Я» и «Другого»: социально-философский аспект. Пятигорск, 2010. 180 с.
3. Андреева Г. М. Межличностное восприятие в группе. М. 1981. 72 с.
4. Андреевко Т. А. Развитие эмоциональной отзывчивости старших дошкольников. СПб. ООО «Издательство «Детство-пресс», 2014. 96 с.
5. Беленька Г. Програма «Дитина»: нові підходи й змістові акценти в дошкільній освіті. «Дошкільне виховання». 2021. №1. с. 14-17.
6. Вікова та педагогічна психологія: Навч. пос. для студ. ВНЗ за авт-вом О.В.Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднічук та ін. 2-ге вид. К. Каравела, 2007. 400 с.
7. Возрастная психология: учебное пособие для вузов. Москва. Академический Проект: Альма Матер, 2005.

8. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. Психология развития. СПб. Питер, 2001. с. 56- 79.
9. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. Наук. кер. проекту : О.В. Огнев'юк, К.І. Волинець ; наук. кер. програми : О.В. Проскура, Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна ; авт. кол. : Г.В. Беленька, Е.В. Белкіна, О.Л. Богініч. Мін. освіти і науки, молоді та спорту України, Гол. упр. осв. і науки викон. орг. Київміськради (КМДА). Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 492 с
10. Закон України «Про освіту». Режим доступу: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Назва з екрану. Дата звернення: 12.10.2020.
11. Калиниченко А. В. Развитие игровой деятельности дошкольников. М. 2004. 112 с.
12. Леонтьев А.Н. Психологические основы дошкольной игры. Избранные психологические произведения. В 2-х т. Москва, 1983.
13. Лисина М. И. Формирование личности ребенка в общении. СПб. 2009. 320 с
14. Моніторинг досягнень дітей дошкільного віку згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти : методичний посібник. За заг. ред. Т.В. Киричук, О.М. Кулик, Н.Н. Шаповал. Тернопіль. Мандрівець. 2016. 272 с.
15. Мясищев В. Н. Психология отношений. Понятие личности в аспектах нормы и патологии. М. Воронеж, 1995. 48 с.
16. Піроженко Т. О., Хартман О. Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». К. Видавництво «Алатон», 2016. 32 с.
17. Піроженко Т., Карасьова К. Особистісний розвиток дітей у творчих іграх. «Дошкільне виховання», 2012. № 9. С. 28-31.
18. Піроженко Т.О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку: навчально-методичний посібник Тернопіль. Мандрівець, 2010. 136 с.

- 19.Поніманська Т. Соціальний розвиток дитини (старший дошкільний вік). К. Генеза, 2013. 88 с.
- 20.Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. 4-ге вид.,переробл. – Київ.ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
- 21.Смирнова Е.О. Межличностные отношения дошкольников: диагностика, проблемы, коррекция / Е.О. Смирнова. М. ВЛАДОС, 2013. 128 с.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Методичні рекомендації щодо організації та проведення режисерської гри «Чарівники»

Мета:

виховувати чуйність, прагнення виявляти турботу й увагу до навколишнього світу;
формувати навички співпраці з однолітками.

Ознайомлення дітей із правилами добрих чарівників:

- ✓ Розмовляй з людьми привітно й ласкаво
- ✓ Навчися всім ділитися з іншими.
- ✓ Роби радісні сюрпризи молодшим за себе дітям, твоїм товаришам, батькам.

Рекомендації:

Перед початком гри слід провести з дітьми етичну бесіду на тему «Добрі чарівники», спираючись на казкові сюжети. Під час бесіди

варто підводити дітей до думки про те, що добрі чарівники в казках завжди допомагають хорошим людям.

Для подальшого ходу бесіди дітям слід поставити запитання на кшталт: «А яку людину ми могли б назвати добрим чарівником не в казці, а наяву? А чи можете ви завжди чинити так, як добрі чарівники? Що хорошого ми могли б зробити для малюків, якби стали для них добрими чарівниками?».

Вихователь пропонує: «Нумо від сьогодні гратися в чарівників! Тепер кожен із нас - добрий чарівник». Діти мають об'єднатися в підгрупи й обговорити, що доброго вони хотіли б зробити для дітей молодшої групи.

Діти пропонують, які чарівні речі можна подарувати – ляльку, що розмовляє; фломастер, що малює різними кольорами; повітряні кульки на пульті управління (діти вигадують самостійно).

Наступного дня педагогу варто поверну до гри і запропонувати кожній підгрупі зроби подарунок для дітей молодшої групи. Після того, як усі дарунки готові, педагог із дітьми організовує виставку, а відтак діти дарують свої вироби малюкам.

Додаток Б

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Ткачук Вікторія Юріївна,

учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
  - надавати згоду на:
    - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
    - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
    - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
      - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
      - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____
(дата)

_____
(підпис)

Ткачук В.Ю.
(ім'я, прізвище)